serbest MİMAR

Göztepe Stadyumu | Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Yarışması | Erdoğan Elams Söyleşisi | Modern gezici Birmingham Kütüphanesi | Mimarlar Konuşuyor | Pandemi | Sasalı | Yuvarlak Masa

ISSN 1308-9498

serbest MİMAR

HAZİRAN | 2020 | 37

04 **MASAÜSTÜ**

08 **SMD'LERDEN**

09 **TELİF**
Yargıtay Kararları Işığında Telif Hakkı

10 **YAKA RESMİ**
Christo Vladimirov Javacheff

12 **PROFİL**
Erdoğan Elmas

30 **DÜNYADAN**
Çikolata Fabrikasından Konuta

34 **YENİ**
Göztepe Gürsel Aksel Stadyumu
LM Wind Power Yönetim Binası

42 **YARIŞMA**
Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Bizimköy Mimari Proje Yarışması

60 **PROJE**
Sasalı İklim Duyarlı Tarım Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

64 **MODERN GEZİLER**
Kendini Arayan Bir Yazı Dizisi
Birmingham Kütüphanesi - Sebla Arın Ensarioğlu

68 **PANDEMİ**
Kenan Güvenç - Mimarların 'Phineas Gage' Sendromu
Murat Doğru - Pandemi Ve Enfeksiyonlara Dayanımlı Sağlıklı Bina Tasarımı
Yurtdışında Pandemi - Ercan Ağırbaş, Kaan Coşkun, Zuhal Kol, Meral Ekincioğlu

76 **GÖRÜŞ**
Celal Abdi Güzer - Mimarlık Eleştirisinin Üç N'si: Mimarlar (Ne/Neden/Nasıl) Konuşuyor(?)
Güngör Kaftancı - Mimarlığı Sevmek

80 **YUVARLAK MASA**
Toplum Ve Mimar Arassındaki Kopukluk
Celal Abdi Güzer, Jale Erzen, Ömer Selçuk Baz, Suha Özkan, Uğur Tanyeli

96 **ÖZETLER**

37. SAYI KAPAK KONUSU
Erdoğan Elmas - Urfa Toplu Konut Projesi
Maket Fotoğrafı

SERBESTMİMAR
Üç Ayda Bir Yayımlanır

SAHİBİ
Önder Kaya | TürkSMD Başkanı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Soylu

EDİTÖR
Gamze Köküm

YAYIN KOMİSYONU
Aslı Özbay, Aytaç Özen, Ceren Topaloğlu,
Cüneyt Kurtay, Damla Mercan, Deniz Güner, Dürrin Süer, Emrullah Yıldız,
Figen Kıvılcım, Gökhan Hezer, Hasan Özbay,
Hüseyin Kahvecioğlu, Ilhan Selim Kural, Kadri Atabaş,
Kerem Piker, Kumru Alpaydın, Mehmet Soylu, Osman Tutal,
Ömer Mustafa Özen, Selin Nevrim, Şerife Meriç

YAYIN TÜRÜ
Yaygın Süreli Yayın

GRAFİK UYGULAMA
Gamze Köküm - Gökhan Hezer

YÖNETİM YERİ, ABONELİK, REKLAM VE DAĞITIM
Türk Serbest Mimarlar Derneği
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km. Mustafa Kemal Mah. 2123.
Sk. No: 164 Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08
www.tsmd.org.tr | info@tsmd.org.tr

YAYIN TARİHİ
Ağustos 2020

SMD Üyelerine Ücretsiz Gönderilir
Fiyatı 15 TL Abonelik 35 TL Öğrencilere 30 TL

İSTANBUL**SMD**
Miralay Şefik Bey Sokak 13/2
Gümüşsuyu 34015 İstanbul
+90 212 251 09 58 (tel)
www.ismd.org.tr

TÜRK**SMD**
TSMD Mimarlık Merkezi
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km.
Mustafa Kemal Mah. 2123. Sk. No: 164
Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08 (tel)
www.tsmd.org.tr

İZMİR**SMD**
Fevzipaşa Bulvarı, No:14, Kat:8, D:803,
Hüseyin Egeli İş Merkezi, Konak İzmir
+90 232 483 53 53 (tel)
+90 232 483 53 20 (faks)
www.izmir-smd.org.tr

Yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
Reklamlar, reklamı veren firmanın sorumluluğundadır ve serbestMİMAR reklamlarda verilen bilgilerden sorumlu tutulamaz.

Dünya korona virüs ve pandemi ile meşgul iken, ekonomik buhranlar ve kadın cinayetleri, ülke olarak gündemimizi yoğun bir şekilde kaplamış durumda. Virüsün yarattığı bunaltıcı atmosfer yetmezmiş gibi gerek toplu bir şekilde gerekse kişisel anlamda bir de bu konularla mücadele etmek durumda kalıyoruz.

Ülke genelinde her çevreden her yaştan kadın, birbirine destek olarak faillerin hak ettikleri cezayı alması, adaletin yerini bulması için kol kola, gönül gönüle her mecrada dayanışmasını sürdürüyor. Sosyal medya hesabından katledilen bir hemcinsi için paylaşım yapan kadın, derininden biliyor ki bir sonraki günün haberi o olabilir. İnsanlarımızın yarısı göz göre göre insanlığımızı acıtarak politik cinayetlere kurban ediliyorken görünen o ki bu ülkenin kadınlarının artık daha fazla tahammülü kalmadı. Türkiye'de kadınlar, tüm dünyanın gözleri önünde, sosyal medyada ve birçok mecrada dayanışma içinde eril şiddetin ve cinayetlerin hesabını soruyor. Kadınlar, kadın cinayetlerinin ve eril şiddetin önüne geçilmesinde töre, gelenek, toplumsal cinsiyet rollerinin yerine getirilmemesi gibi bahaneleri kabul etmeyerek, iyi hal indirimi ve cezai indirimlere geçit vermeyen İstanbul Sözleşmesi'nin layığıyla uygulanmasını talep ediyor.

Kadınlarımızı kaybetmek istemiyoruz.

#kadıncinayetleripolitiktir #istanbulsözleşmesiyaşatır

Gamze Köküm

MODERN GEZİLER: KENDİNİ ARAYAN BİR YAZI DİZİSİ

Yazı dizimizin ikinci yazısı Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Sebla Arın Ensarioğlu'ndan geliyor. Kendisi bize Mecanoo'nun Birmingham'daki kütüphane yapısına gerçekleştirdiği geziyi aktarırken, sanat ve mimarlık arasındaki geçişleri sorguluyor. Bu yazı henüz serinin ikincisi olsa da "modern geziler" yazı dizimizin kapsamını oldukça genişletti, Nervi'nin 1960 tarihli "klasik modern" Palazzo del Lavoro yapısından Mecanoo'nun tarihe, geçmişteki form ve mekanlara referanslı 2013 tarihli "post-modern" yapısına getiriverdi. Katkısı için Sebla Hoca'ya çok teşekkür ediyor, modern geziler yazı dizimize sizlerin modern keşiflerinizi de bekliyoruz. Yazılarınızı bölüm editörü Figen Kıvılcım Çorakbaş'ın mail adresine iletebilirsiniz: figenkivilcim@gmail.com

BÖLÜM EDİTÖRÜ
FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

BİR RESMİN SURETİNDE MİMARLIĞIN İZİNİ ARAMAK: BIRMINGHAM KÜTÜPHANESİ

SEBLA ARIN ENSARİOĞLU

Eylül 2016'da Birmingham'a bir konferans için gittiğimde, genelde yaptığımın aksine, kent hakkında fazla bilgi edinmemiştim. Zira Birmingham'a varmadan önce iki gün geçireceğim Londra hakkında çok heyecanlıydım ve bu kısa sürede yapılabilecek en çok şeyi sığdırabileceğim bir program hazırlamak için tüm ilgimi Londra'ya odaklamıştım, ki bu kent hala bulunmaktan en çok keyif aldığım şehirler arasında ilk sıradadır. Ancak bu başka bir yazı konusu olabilir... Dolayısıyla Birmingham'a birkaç cümleyi geçmeyecek ön bilgiyle ve çok da fazla beklentim olmadan ulaştım. Konferans, şehir merkezine çok da yakın olmayan bir banliyödeki botanik bahçesinin toplantı salonundaydı. Kaldığım otel ise yine bu mekâna yürüme mesafesindeydi. Dolayısıyla Birmingham'daki ilk üç günüm banliyödeki yeşil bir rota üzerinde, kenti çok da fazla kavrayamadan geçti.

Şehir turuna ayırdığım son gün sabah erkenden kalkıp metroyla şehir merkezine ulaştım. Metrodan inip etrafı algılamaya çalışırken ilk fark ettiğim şey Birmingham kent merkezinin koca bir şantiye görünümünde olmasıydı. O dönem, yaşadığım Bursa'da da hızlı bir kentsel dönüşüm rüzgârı esmekte olduğu için kaldırım taşlarının söküldüğü, caddelerin kazıldığı, eski binaların yıkım gürültülerinin insan ve trafik seslerine karıştığı, gökyüzünü delercesine yükselen vinçlerin dört bir yanı kapladığı bu kent silüeti bana çok iyi tanıdığım bir yerdeymişim gibi hissettirmişti.

İngiltere'nin en büyük ikinci kenti olan Birmingham, sanayi devrimiyle birlikte önem kazanmış. Hatta Avrupa'nın ilk endüstri kenti. kanallar şehri olması. Fabrikaların yerleşim yerleri açısından avantaj sağlayan bu suyolları o kadar yoğun ki, Birmingham'daki kanalların toplam uzunluğunun Venedik kanallarından çok daha fazla olduğu söyleniyor. Bu kentin bir diğer özelliği ise Birleşik Krallığın kuyumculuk merkezi olması. Son yüzyılda eski önemini kaybetmeye başlamış olsa da 18 ve 19. yüzyıllarda tüm krallıkta üretilen mücevherlerin neredeyse yarısının Birmingham'da üretildiği biliniyor. Kuyumculuk okulları ve üretim atölyelerinin bulunduğu "Jewellery Quarter" kentin gezi rotalarının başında yer alıyor.

Zihnimin bir yanında tüm bu bilgileri tutarak kenti ve onu oluşturan yapıları kavramaya çalışırken metrodan indikten sonra kısa bir yürüyüşle Centenary Meydanı'na ulaştım. Meydan, Birmingham'ın son yüzyıl içinde geçirdiği mimari dönüşümün açık hava müzesi adeta. Meydanı çevreleyen ve sınırlarını oluşturan yapılar farklı dönem ve stillerin izlerini taşıyor. Meydanın köşesinde küçük bir mücevher taşı gibi yer alan 1925 yılında I. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybedenler anısına inşa edilmiş olan "Hall of Memory", günümüzde bir ofis yapısı olarak kullanılan 1936 yılı yapımı Art Deco izleri taşıyan "Baskerville House", '60'ların brütalist mimari izlerini taşıyan REP (Repertuar Tiyatrosu), 1990'da inşa edilen ve içinde senfoni salonunu da barındıran, reflekte cam yüzeyler, renkli çelik strüktürel elemanlar ve taş kaplama cephesiyle postmodernizme göz kırpan ICC (Uluslararası Fuar Merkezi) kentin en büyük kamusal meydanının sınırlarını belirliyor (Fotoğraf 1-2). Bu sınır elemanlarına en son katılan ve meydana ulaştığınızda ilk dikkatinizi çeken yapı ise Birmingham Kütüphanesi (Fotoğraf 3-4).

Bina, Hollandalı mimarlık ofisi Mecanoo tarafından tasarlanmış ve 2008-2013 yılları arasında inşa edilmiş. Yaklaşık 35000 m2lik bir alanı kapsayan proje Avrupa'nın en büyük halk kütüphanesi olma özelliği taşıyor. Proje, kütüphane tasarımıyla birlikte hemen yanı başındaki repertuar tiyatrosunun da iç mekân renovasyonunu kapsıyor. Bu iki farklı işlevin bir arada değerlendirilmesi, işitsel ve yazınsal dünyayı birleştirmek olarak tanımlanıyor. Projenin mimarları, bu iki fonksiyonu bir araya getirirken ana tasarım kararlarının iki yapıyı tek bir binaya dönüştürmek yerine, her ikisinin de kendi özgün kimliklerini sergileyen iki farklı tasarım olarak algılanabilmesini sağlamak olduğunu belirtiyorlar (Frearson, 2013).

Kentin farklı dönemlerine ait mimari mirasın gelecek yüzyıla sürdürülebilir biçimde aktarılabilmesi adına, Mimar Graham Winteringham'ın 1964 tarihli REP tiyatrosunun cephesi derinlemesine bir temizlik işlemi sonucunda mevcut biçimiyle korunmuş. İç mekânda da fuaye ve ana salon orijinal halleriyle korunmuş. Bununla beraber arka bölümde bulunan çalışma alanları, depolar, lojistik mekânlar ve sahne arkası donanımı günümüz teknolojisine uygun biçimde yenilenmiş.

Proje ekibi, hedeflerinin yalnızca bir kütüphane yapısı tasarlamak değil, kentte yaşayan herkesin kendini bir parçası olarak hissedebileceği, gelmekten, vakit geçirmekten keyif alabileceği bir kentsel mekân oluşturmak olduğunu belirtiyor. Bu nedenle tamamıyla opak veya tamamıyla şeffaf bir yüzey oluşturmak yerine, yansımalar ve gölgelerle oyunlar çıkaran, izlemesi ve deneyimlemesi keyif veren filigranlı bir cephe tasarımı yapıyorlar (Fotoğraf 5-6). Cephedeki yoğun dairesel doku aslında plandaki dairesel galeri boşluklarının yansıması (Fotoğraf 7-10). Bina tasarımını içten dışa doğru sürdürdüklerini ifade eden mimarlar, çıkış noktalarının "rotonda" olduğunu belirtiyorlar.

Binanın en üst kotunda yer alan silindirik kütlenin içinde Shakespeare Anı Odası bulunuyor. Bu mekân 1882'de inşa edilmiş olan kentin ilk kütüphanesinden orijinal haliyle taşınmış Viktoryen üslupta bir oda (Fotoğraf 11). Geri kalan iç mekân dairesel bir galeri boşluğunu merkez alarak tasarlanmış (Şekil 1-3). Günde yaklaşık 10000 ziyaretçisi olan kütüphanede tasarımın çıkış noktası, kullanıcının erişimini kolaylaştırarak en üst düzeye taşımak olarak belirlenmiş. Bu erişim kolaylığını sağlamak adına kamusal fonksiyonların büyük bölümü zemin katta toplanmış. Bu durum geniş bir zemin kat alanını gerektirince, söz konusu ihtiyaç zemin katla ilişkilendirilen asma kat, teraslar ve çıkmalar ile karşılanmış.

Farklı kotlarda yer alan halk kütüphanesi, keşif terası ve araştırma kütüphanesi, dairesel galeri boşluğunu çevreleyen, beş kat yüksekliğince devam eden kitap rotondasıyla birbirlerine bağlanmış. Bu tasarım kullanıcının mekân içinde bütüncül bir algıya sahip olmasını ve oryantasyon anlamında hakimiyet kazanmasını sağlamakta. Metal filigranlı cam cephe sayesinde mekân içine olabildiğince çok gün ışığı alınması sağlanmış. Bu sayede kullanıcı açısından ferah bir ortam yaratılırken, ışık gölge oyunlarıyla görsel açıdan zengin bir iç mekân da oluşturulmuş. Cephede kullanılan metal işçiliği kentin endüstriyel mirasına gönderme yaparken, tasarımda tercih edilen altın ve gümüş tonları Birmingham'ın kuyumculuk geçmişinden esinlenmiş. Tercih edilen dairesel formlar da yine kuyumculuk kültürüyle ilişkilendiriliyor (Frearson, 2013).

Günün çok erken saatleri olmasına rağmen meydandaki ve kütüphanedeki hareketlilik projenin amacına ulaştığının kanıtı adeta. Birmingham'ın puslu gökyüzüne rağmen yapının alamet-i farikası daire formlarının yansımaları komşu bina REP'in cam yüzeylerine düşmüş, pencere açıklıklarının yarım daire formlarıyla aşık atıyor (Fotoğraf 12). Meydanın ziyaretçileri cephelere düşen bu gölge oyunlarının izini sürüyor.

Kentin en yeni çekim merkezlerinden biri olan Birmingham Kütüphanesi'ni gezdikten sonraki hedefim Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi oluyor. Biraz da erken saatlerde gitmiş olmamın etkisiyle müze oldukça sakin. Birkaç salonu gezdikten sonra duvarda karşıma çıkan tablo bana adeta bir dejavu yaşatıyor. "Bu kompozisyonu biraz önce görmedim mi ben?" diye düşünüyorum (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 2: Centenary Meydanı hava fotoğrafı (Kaynak: Url-1)

Fotoğraf 3: Birmingham Kütüphanesi

Fotoğraf 4: Sırasıyla: REP, Birmingham Kütüphanesi, Baskerville House (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 1: Centenary Meydanı'nı çevreleyen yapılar

Fotoğraf 5: Birmingham Kütüphanesi çökertilmiş avlusu (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 6: Filigran cephe

Fotoğraf 8: Dairesel galeri boşlukları (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 7: Katlar arası sirkülasyon (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 9: Kütüphane Salonu

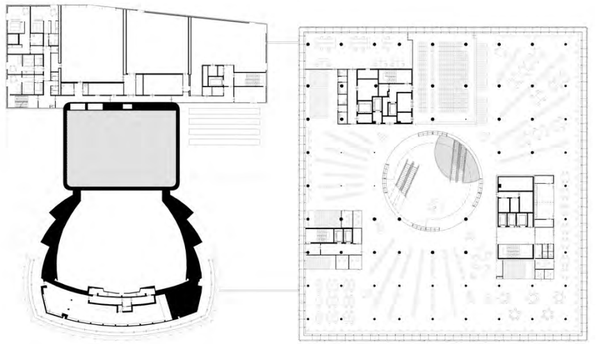
Fotoğraf 10: Filigran cephenin iç mekâna yansıması (Kaynak: Url-2)

Bir tabloda değil ama bir bina cephesinde hemen hemen aynı dokuyu görmüştüm biraz önce. Birmingham Kütüphanesi'nin cephesinde... Tablonun karşısına geçip oturuyorum ve biraz önce kütüphaneden aldığım tanıtım broşürlerini inceliyorum, cep telefonumdan birkaç mimarlık sitesine giriyorum acaba bu iki tasarım arasındaki bağlantıya dair bir iz bulabilir miyim diye. Kayıtlara geçmiş bir bilgi bulamıyorum. Bunun üzerine broşürleri ve telefonu bir yana bırakıp karşımdaki tablonun keyfini çıkarmaya karar veriyorum. Biraz önce bir bina cephesinde yan yana gelmiş sarı, siyah, altın ve gümüş tonları, iç içe geçmiş daire ve dörtgen geometrilerden oluşmuş dokular şimdi karşımdaki tabloda duruyor. Adeta biraz önce gördüğüm binanın ilk tasarım eskizine bakıyor gibi hissediyorum. Oysaki bu tablo, Hindistan'da doğmuş, Pakistan asıllı, hayatının büyük bir bölümünü İngiltere'de sürdürmüş olan bir sanatçı, Anwar Jalal Shemza tarafından bina tasarlanmadan tam 50 yıl önce, 1958'de yapılmış. Eserin adı, "The Wall". Bu durumda çok da yanılmış sayılmam herhalde. Sanatçının mimari duyarlılığı yaptığı işe verdiği isimden belli. Anwar Jalal Shemza 1928-1985 yılları arasında yaşamış. İlk sanat eğitimini Pakistan, Lahore'da almış. 1956'da Londra'ya taşınması sanatında bir dönüm noktası olmuş. Dersine katıldığı E.H Gombrich'in İslam sanatını "tamamen işlevsel" olarak tanımlaması Shemza'nın sanata bakışını ve üslubunu kökten değiştirmiş. Bu noktadan sonra Arap kaligrafisi, Moğol ve İslam mimarlığı ve batılı estetik anlayışını harmanladığı bir dil geliştirmiş. Bunu yaparken Klee, Mondrian ve Kandinsky'nin soyutlamalarından etkilenmiş (Shemza, 2015). Karşımdaki duvarda asılı olan "The Wall" bu özgün dilin ilk ürünlerinden biri. Eser 1998 yılında Birmingham Müzesi ve Sanat Galerisi'nin koleksiyonuna katılmış. Yani, kent kütüphanesinin tasarımına başlanmadan 20 yıl önce, bu kentteki duvarlardan birinde yerini almış.

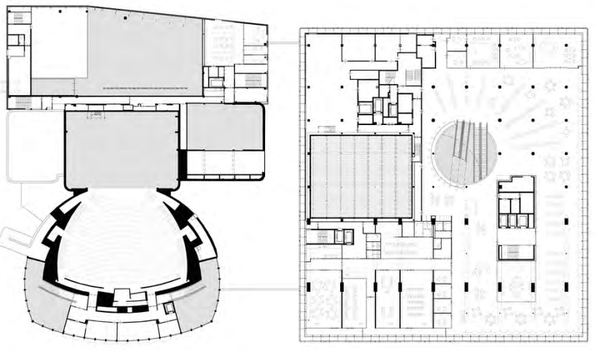
Birmingham Kütüphanesi'nin Hollandalı mimarları proje sahasını görmeye geldiklerinde, beş dakika yürüme mesafesindeki bu müzeye uğramışlar mıdır, Shemza'nın renk ve desenlerinden esinlenmişler midir, bilinmez... Mimarlık ve resim sanatı arasındaki etkileşim yüzyıllar boyunca tartışıldı. Kâh resim sanatı mimarlığı, kâh mimarlık resim sanatını dönüştürdü, besledi. Şimdi bu iç içe geçmişliğin bir örneğini de ben hiç ummadığım bir anda Birmingham'da deneyimliyorum. Mimarlık tarihi için küçük, şahsi tarihim için büyük bir keşif yapmanın kendimce haklı gururuyla Müze'deki gezimi tamamlıyor ve kendimi yeniden Birmingham sokaklarına atıyorum. Sanırım bir kenti gezmenin en keyif aldığım yanı bu tür minik keşifleri yaptığım, kendimce kıymetli ayrıntıları fark ettiğim böylesi anlar. Daha nicelerini yaşamak dileğiyle...

Not: Aksi belirtilmediği sürece tüm fotoğraflar yazara aittir.

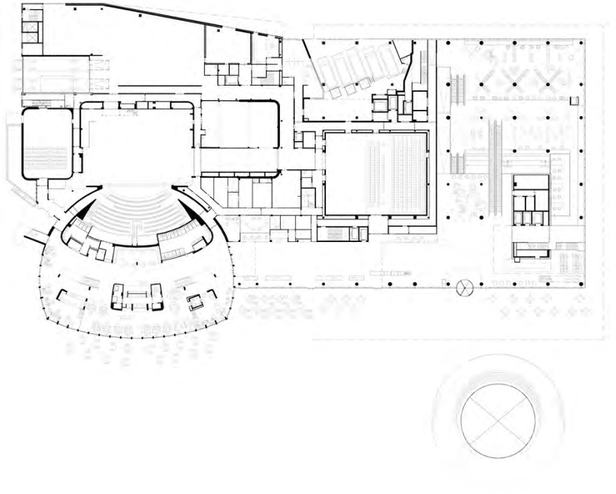
Kaynakça:
Frearson, A. (2013). Library of Birmingham by Mecanoo. https://www.dezeen.com/2013/08/29/library-of-birmingham-by-mecanoo/ (Erişim Tarihi: 10.06.2020)
Shemza, A. (2015). My Grandfather, Anwar Jalal Shemza. https://www.tate.org.uk/tate-etc/issue-35-autumn-2015/my-grandfather-anwar-jalal-shemza (Erişim Tarihi: 10.06.2020)
Url-1:https://www.archdaily.com/561223/riba-launches-centenery-square-regeneration-competition-for-birmingham (Erişim Tarihi: 16.06.2020)
Url-2: https://www.mecanoo.nl/Projects/project/57/Library-of-Birmingham?t=1 (Erişim Tarihi: 10.06.2020)

Şekil 1: Birmingham Kütüphanesi 2. Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Şekil 2: Birmingham Kütüphanesi 1. Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Şekil 3: Birmingham Kütüphanesi Zemin Kat Planı (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 11: Shakespeare Anı Odası (Kaynak: Url-2)

Fotoğraf 12: REP'in cephesine düşen yansımalar

Fotoğraf 13: "The Wall" - Anwar Jalal Shemza/ 1958